

Zondag 12 november 2023

***Ga mee
Voeg jouw verhaal bij de verhalen***

Omwille van de gaafheid van de Schepping

Dorpskerk - Blaricum

Voorganger: ds. Jurjen Zeilstra

Inleiding

Als het gaat om verhalen die hout snijden, gaat het om voedende narratieven die waarin wij als mensen kunnen wortelen. Als God werkelijk God is, is deze een middelpunt van al wat leeft. Niet het moralisme zal de wereld redden, maar het verstaan dat de betekenis van alle schoonheid die ons omringt bestemd is een onvoorstelbaar kostbare Schepping te zijn waarvan ook wij deel mogen uitmaken, in gastvrijheid en naastenliefde, in balans. Waar nu een kale schijnbaar onvruchtbare vlakte is, zal eens een groene weide vol van bloemen zijn.

Schriftlezing Oude Testament: Jesaja 35

Tweede Schriftlezing: Hebréeën 12, 12-17

Schriftlezing Evangelie: Lucas 7, 18-23

Prediking

Gemeente van Christus,

‘de steppe zal juichen!’ Het mooie van de feestelijke woorden van Jesaja 35 is dat deze tekst, die ooit is ontstaan tegen de concrete achtergrond van ballingschap en vervreemding en een vurig verlangen van terugkeer naar het beloofde land, tegelijk een geestelijk geladen profetie is, met een tijdloos en universeel karakter die ook aan ons leven raakt. Immers, ooit zaten de Joodse ballingen ontworteld en verslagen aan de rivieren van Babel, ergens in het huidige Irak, tussen de Eufraat en de Tigris, in Mesopotamië.

Maar dat hele verhaal van vervreemding en verdriet is voor Israël geworden tot een opstandingsverhaal, een vreugdevol bezingen van Gods machtige hand die mensen kan verlossen van doodlopende wegen en op weg kan leiden naar een veilig thuis, ja die voor zijn volk, letterlijk en geestelijk, een weg baant in de woestijn. Die eeuwige, universele, betekenis heeft de oorspronkelijke achtergrond overstegen en is inclusief geworden. Het werkwoord voor terugkeren dat in Jesaja 35,10 wordt gebruikt, zou je ook kunnen vertalen met omkeren, of zelfs bekeren.

Wie door de Heer bevrijd zijn, *keren terug*.
Jubelend komen zij naar Sion,
gekroond met eeuwige vreugde.
Gejuich en vreugde trekken de stad binnen,
gejammer en verdriet vluchten er uit weg.¹

Kortom, door de eeuwen heen, hebben mensen die wisten van verdriet omdat zij getroffen waren door een groot verlies, bemoediging en vernieuwde vreugde gevonden in deze woorden. Het lijkt wel of de profeet zelf, terwijl hij in de eerste plaats ooit letterlijk voor de Joodse ballingen van zijn eigen tijd zal hebben gesproken, misschien wel zonder het te beseffen, in zijn vreugde om hun bevrijding, zijn vreugde over alle bevrijding van onrecht in alle tijden heeft verklankt. De tekst roept erom, jezelf er in te verplaatsen en om je aan te sluiten bij een machtig geestelijk eensgezind wereldwijd volk van God, dat dwars door de eeuwen heen altijd maar weer onderweg is naar vrede en gerechtigheid.² Jij bent niet alleen! Jullie zijn een volk en het hele landschap zingt mee! Onbegaanbare routes vol van obstakels, worden dan in het licht van God tot heilige effen gebaande wandelwegen, waarop gedanst kan

¹ Jesaja 35,10. ‘sjuv’ (Hebreeuws), betekent: terugkeren, omkeren, bekeren.

² Vgl. Wildberger, H., *Kommentar Altes Testament*, X/3, *Jesaja 28-39*, Neukirchen-Vluyn 1982, 1367-1368.

worden en gesprongen. De vreugde om het doorbreken van de verlamming van de vicieuze cirkel gaat het gelijk hebben en het moralisme verre te boven. ‘Gelukkig is degene die daaraan geen aanstoot neemt.’³ Jezus gaat, met alle respect Voor Johannes de Doper, in de tekst die we gelezen hebben de confrontatie aan met zijn eigen wegbereider. Johannes de Doper heeft het moeilijk. Hij zit niet alleen gevangen achter de tralies van Herodes. Hij ervaart een tegenzin om de verkondiging van Jezus ter harte te nemen. De vrijmoedigheid waarin zonder aanzien des persoons genezingen plaats kunnen vinden is iets heel anders dan de ernstige bekeringen waarvoor de Doper in zijn boetepreken had gepleit.⁴

Toch staat de bemoedigende houding van Jezus in een eerlijk reliëf. Dit is geen platte propaganda waarbij je de ogen zou moeten gaan sluiten voor de ernst van het leven. De schrijnende ellende die er is wordt door Jezus niet ontkend. Er is sprake van een woestijn. Er is sprake van een verlamme menselijke realiteit. Er is sprake van dorre vlakten en van wildernis, beeldtaal voor uitzichtloze situaties en doffe ellende, doodlopende wegen, waar je, als het ware, doorheen zult moeten trekken. Niet alleen armoede, oorlogen en epidemieën, maar ook het persoonlijk door een ramp getroffen zijn, in je familie, je gezondheid of je werk, het wrede niets ontziende geweld van oorlogen, zij zijn er door mensen van alle tijden in herkend als ondermijning van de gaafheid van een goede schepping.

Dit gaat ook over ons omgaan met het milieu en alle zorgen die er zijn over een economie die bezig is de aarde uit te putten. Het is de laatste jaren dagelijks nieuws dat de rooibouw die mensen plegen onomkeerbare gevolgen heeft voor de planeet. Maar niet het moralisme zal de wereld redden, niet het mensen voortdurend op hun donder geven. De hoop dat het anders kan is geworteld in het besef dat niet sommigen ten koste van anderen, maar alle mensen in beginsel van grote waarde zijn in de ogen van de God die zag dat het goed was. De opdrachten van deze God zijn beloften voor een gezegend leven in balans.

De profetie van Jesaja zegt dat het bestaat dat kaalgeslagen land wordt herschapen tot een Paradijs, te ontvangen uit Gods eigen hand. Een onooglijke vlakte wordt door Gods ingrijpen tot een weelderige en vruchtbare tuin vol leven. Eretz Jisraël kan Eden worden! Vermoeiden en vertwijfelden uit de hele wereld, vredesactivisten over en weer, worden hierin, hoe alleen zij ook staan, door Jesaja als pelgrims van gerechtigheid aangespoord om het niet op te geven.⁵

Ik probeer me voor te stellen hoe dergelijke woorden zullen hebben geklonken in de oren van Joden ver van Jeruzalem, verstrooid in de wereld. De Babylonische Ballingschap van de 6^e eeuw v.Chr. was nog maar de eerste diaspora, de grote verstrooiing of ‘galluth’ in het Hebreeuws.⁶ De taal van de Exodus schreeuwde om een nieuwe uittocht. En die is er gekomen. Maar tijdens de Hellenistische tijd in de 3^e eeuw v.Chr., kwamen ten gevolge van onderdrukking onder de Seleuciden, opvolgers van Alexander, die ten onrechte ‘de Grote’ was genoemd, opnieuw steeds meer Joden buiten Palestina te wonen. Het door de Makkabeeën bloederig bevochten zelfstandige Hasmonese rijkje rondom Jeruzalem, kon daar niets aan veranderen (164-63 v.Chr.). Altijd leefde het kleine Israël te midden van de opkomst en ondergang van machtige koninkrijken. Ten tijde van het neerslaan van de grote Joodse

³ Vgl. Lucas 7,23.

⁴ Lucas 3, 7-9.

⁵ Vgl. Fohrer, G., *Die Propheten des Alten Testaments, 5, Die Propheten des ausgehenden 6. und des 5. Jahrhunderts*, Gütersloh 1976, 18-20.

⁶ Je zou ook kunnen beginnen met het verhaal van de Exodus of de ballingschap van de Tien Stammen onder de Assyriërs aan het eind van de 8^e eeuw v.Chr. De laatsten zijn nooit terug gekomen.

Opstand in 70 na Christus door de Romeinen, wonen er al meer Joden buiten Palestina dan er in. Dat werd nog enorm versterkt, toen na de mislukte opstand van Simon bar Kochba in 135 na Christus, het aan Joden verboden werd om zich in Jeruzalem op te houden. De ‘ontjoodste’ stad was ‘Judenfrei’ inmiddels door de Romeinen omgedoopt in Colonia Aelia Capitolina. De tempel van Jeruzalem was al in 70 na Christus verwoest, de eredienst voor de god van de Joden gestaakt. Op de tempelberg stond nu, God betere het, een altaar voor Jupiter.

En ik vraag me af: Hoe zou het lied van Jesaja voor mensen uit die tijd geklonken hebben?

Wie door de Heer bevrijd zijn, keren terug.
Jubelend komen zij naar Sion,
gekroond met eeuwige vreugde.
Gejuich en vreugde trekken de stad binnen,
gejammer en verdriet vluchten er uit weg.⁷

Het kan niet anders dan dat het herstel van de tempel, letterlijk én geestelijk voor Joden met deze Jesajatekst verbonden is.⁸ Maar hoe zou het lied van Jesaja geklonken hebben in de getto's van het middeleeuwse Europa, als daar weer eens Joden in elkaar werden geslagen op Goede Vrijdag na de kerkdiensten, of door de kruisridders op weg om het Heilige Land te veroveren voor het Christendom? Hoe zou het hebben geklonken in het kleine Joodse dorpje in Rusland, de *sjtetl*, wanneer bij de zoveelste pogrom de Joden op last van de tsaar, of een of andere lokale vorst, de Joden weer eens werden verdreven? Zou het bevrijdende lied van Jesaja ooit hebben geklonken in de vernietigingskampen van de Nazi's? Je kunt het je niet voorstellen. En vandaag? Hoe zouden de woorden van Jesaja vandaag klinken in Israël?

Ik weet het niet. En Joden zouden geen Joden zijn als er ook niet op allerlei verschillende manieren uitleg gegeven zou worden. En toch zal de Heer hun vreugde blijven! Want deze vreugde is niet gebouwd op de grilligheid van het lot en de geschiedenis of lukrake uitleg, maar op de gerechtigheid zelf. Hetzelfde Hebreeuwse woord voor vreugde, ‘simcha’ uit Jesaja 35,10, vinden we terug in de naam van het grote Joodse feest ‘Simchat Torah’, Vreugde der Wet.

Dit feest, het slot van het Loofhuttenfeest (Soekot), wordt door Joden gevierd met zingen en dansen met de rollen van de Torah. Het wonen in tenten mag uitlopen op een veilig wonen in een door God beloofd land, waar naastenliefde en gastvrijheid kunnen opbloeien door Gods richtlijnen voor een gezegend leven. Verborgene zaden komen tot leven, dankzij het vocht van de zeldzame regen in de woestijn. De leefregels van God zijn zoveel meer dan een wetboek van strafrecht zoals mensen dat kennen. Zij vormen ten diepste een onuitputtelijke bron van vreugde, omdat het leven zelf gekoesterd wordt.

Gelukkig wie de volmaakte weg gaan
en leven naar de wet van de Heer,
gelukkig wie zijn richtlijnen volgen,
hem zoeken met heel hun hart.
Zij bedrijven geen onrecht,
maar gaan de wegen die hij wijst.⁹

⁷ Jesaja 35,10.

⁸ Strack, H.L., und P. Billerbeck, *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch*, III, *Die Briefe des Neuen Testaments und die Offenbarung Johannis*, München 1926,181.

⁹ Psalm 119, 1-3.

De aanleiding van het feest van Simchat Torah is dat in het Joodse leesrooster, de hele Torah (dat zijn de vijf boeken van Mozes) in één jaar is gelezen. Als laatste deel wordt dan op dit feest over de dood van Mozes gelezen.¹⁰ Dat is een verdrietig hoofdstuk, ook al is het God zelf die Mozes begraaft en daarmee het goede werk van de doden begraven aan de mensen heeft geleerd. Maar daar mag het op dit feest niet bij blijven. God gaat immers eeuwig voort met scheppen van leven. Er is geen lot en geen tragiek die voor een gelovige Jood, die waarheid ondergraven kan. Daarom wordt daarna meteen Genesis 1 gelezen: ‘Beresjit bara elohim et hasjamaïm we-et ha-arets.’ In het begin schiep God de hemel en de aarde. Dat is geen beschrijving van iets dat ooit gebeurd is, maar een geheimenis van altijd weer opnieuw beginnen. Wat is het wrang om te bedenken dat juist dit het feest is dat werd gevierd van 6 op 7 oktober jongsleden, op de dag van de sabbat, toen de verschrikkelijke overvallen van Hamas op Israël hebben plaats gevonden.

Ooit hebben rabbijnen hebben zich afgevraagd waarom er in Jesaja staat dat de steppe en de woestijn zich zouden verheugen. Hun antwoord was dat de heerlijkheid van God de mens alleen teveel zou zijn. Die heerlijkheid zou de mens op zichzelf niet kunnen verwerken, daarom kreeg hij hem te delen met de natuur: het landschap, de planten en de dieren.¹¹ Het wonder van de blinden die gaan zien, de doven die gaan horen en de lammen die gaan lopen, de Joden betrekken het vanouds op het zien en het horen van Israël zelf als het gaat om de wet van God als woorden om mee te leven. Ze belijden dat ze ook bereid willen zijn om in beweging te komen en Gods wil te gaan doen. Er is een oude traditie die stelt dat er bij de Sinaï, toen Gods volmaakte wet door Israël werd ontvangen en door Gods volk werd beaamd, er niemand ziek was of een gebrek leed. Zo volkomen was de heerlijkheid Gods over mensen, de ‘shekinah’ van een verborgen God, woonde in Gods zegenrijke leefregels bij de mensen.¹² Gerechtigheid en vrede waren het gevolg.

Dat gun je iedereen vandaag! Israëli’s zo verschillend als zij kunnen zijn, maar ook en net zo goed Palestijnen, moslims én christenen, jong en oud. Ook wij zelf mogen vol vreugde leven met deze God, ook al zijn wij verre van volmaakt. Iedere dag van ons leven geeft God nieuwe kansen. Het is zijn baanbrekende licht dat onze dagen schept en ons een weg bereidt in een chaotische wereld, ieder voor zich als kind van deze God, en samen, met allen die de Heer op je weg brengt.

Niets menselijks is ons vreemd. Het hoort er allemaal bij in een eerlijk reliëf. We hebben het allemaal nodig dat het ons wordt aangezegd:

Men aanschouwt de luister van de Heer,
de schoonheid van onze God.
Geef kracht aan trillende handen,
maak knikkende knieën sterk.¹³

¹⁰ Deuteronomium 34.

¹¹ Strack, H.L., und P. Billerbeck, *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch*, I, *Das Evangelium nach Matthäus*, München 1922, 213 en Strack, H.L., und P. Billerbeck, *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch*, IV, *Exkurse zu Einzelnen Stellen*, München 1928, 925.

¹² Strack, H.L., und P. Billerbeck, *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch*, I, *Das Evangelium nach Matthäus*, München 1922, 594; Strack, H.L., und P. Billerbeck, *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch*, IV, *Exkurse zu Einzelnen Stellen*, München 1928, 832; 945. Vgl. Exodus 19,8 en 20,19 en 24,7. Het woord ‘shekinah’ komt uit het latere Jodendom. In de Hebreeuwse bijbel wordt het woord ‘kabod’ gebruikt voor de heerlijkheid van God.

¹³ Jesaja 35, 2c-3.

De vreugdebode van Jesaja is een heraut van de vrede die mensen niet kunnen missen. Hij doorbreekt de impasse en zegt: 'Je God is koning!' Dat betekent dat dezelfde God waar jij in gelooft, die God, die is koning, dat wil zeggen die heeft de macht, niet alleen de macht om jouw leven te redden, maar ook het leven van de mens die naast je zit en al die anderen, binnen en buiten jouw groep. Deze God is de Schepper, de God die ooit Israël herstelde uit de ballingschap in Babel, maar die is voor ieder die hem aanroept de hoop op herstel, want deze God is bedoeld een gedeeld middelpunt te zijn, een ankerpunt voor kwetsbare mensen in een chaotische wereld.
Amen.

Uitzending en zegen

Waar u ook bent, hier in de kerk, thuis of onder het dak van een ander, hoe uw omstandigheden ook zijn, is het de kracht, of juist een kwetsbare fase van uw leven, vertrouwen op de vreugde die u in de Heer vindt, is ten diepste onuitputtelijk. Wie zijn of haar vreugde vindt in God wordt zelf tot een bron van blijdschap, die zal blijven verkwikken, in voor- en tegenspoed.

De vrede van God,
die alle verstand te boven gaat,
zal uw harten en uw gedachten
behoeden in Christus Jezus.

Afbeelding voorzijde: Bloeiende steppe

